

СУТНІСТЬ І ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА»

THE ESSENCE AND CONTENT OF THE CONCEPT "INFORMATION AND DIGITAL COMPETENCE OF A YOUNGER STUDENTS"

Стаття присвячена аналізу сутності і змісту поняття «інформаційно-цифрова компетентність молодших школярів». З'ясовано, що формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів ґрунтується на засадах компетентнісного підходу. Визначено, що інформаційна компетентність – це здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини. Обґрунтовано, що завданнями розвитку інформаційної компетентності є збагачення учнів знаннями та вміннями в галузі інформатики й інформаційно-комунікаційних технологій. Визначено цифрову компетентність як здатність ефективно та результативно використовувати ІКТ у своїй педагогічній діяльності та для свого професійного розвитку. Розглянуто, що до складових елементів цифрової компетентності входять додаткові знання, уміння, здатності та ставлення, серед яких – технічні навички роботи з ІКТ, здатність застосовувати вказані ресурси у навчально-виховному процесі та здатність планувати, аналізувати та керувати освітнім та виховним процесом за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. Обґрунтовуючи два поняття, визначено, що інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра розуміється нами як інтегративне утворення, що передбачає наявність знань щодо обробки, аналізу інформації, уміння її критично осмислювати та використовувати ІКТ для роботи з інформаційними потоками. Таким чином, нами було розглянуто та проаналізовано поняття «інформаційна компетентність» та «цифрова компетентність» і визначено поняття «інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра».

Ключові слова: інформаційна компетентність, цифрова компетент-

ність, інформаційно-цифрова компетентність, компетентність, компетентнісний підхід.

The article is devoted to the analysis of the essence and content of the notion of digital-digital competence of younger students. It has been found that the formation of information and digital competence of younger students is based on the principles of competence approach. It has been determined that information competence is the ability of a person to use information technologies for guaranteed communication and mastering of information in order to meet one's own individual needs and public requirements for the formation of general and professionally specialized competencies of a person. It is substantiated that the tasks of information competence development are enrichment of students with knowledge and skills in the field of informatics and information and communication technologies. Digital competence has been defined as the ability to use ICT effectively and efficiently in their teaching and professional development. It is considered that the components of digital competence include additional knowledge, skills, abilities and attitudes, including ICT skills, ability to use these resources in the educational process, and the ability to plan, analyze and manage the educational and educational process through information-communication technologies. Relying on two concepts, it is determined that the infant-digital competence of a junior student is understood by us as an integrative formation, which implies having knowledge of processing, analysis of information, ability to think it critically and use ICT to work with information flows. The essence and content of the concept of information-digital competence of the junior schoolboy. Thus, we considered and analyzed the concepts of "information competence" and "digital competence" and defined the concept of "information and digital competence of the younger student".

Key words: information, information competence, digital competence, digital competence, competence, competence approach.

УДК 373.3.091.3:004

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2020-20-3-13>

Сіненко К.О.,

аспірант кафедри дошкільної та початкової освіти

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Актуальність проблеми формування інформаційно-цифрової компетентності учнів молодшого шкільного віку є надзвичайно важливою нині, адже вміння самостійно мислити, спираючись на знання й досвід, цінується вище, ніж просто ерудиція, володіння знаннями без уміння застосовувати їх для вирішення конкретних завдань. Сучасне інформаційне суспільство формує нову систему цінностей, у якій володіння знаннями, уміннями й навичками є необхідним, але недостатнім результатом освіти. Людина має орієнтуватися в інформаційних потоках, освоювати нові технології, шукати і використовувати нові знання. Досягнення цієї мети уможлиблюється через формування низки ключових компетентностей молодших шко-

лярів у процесі навчальної діяльності, серед яких важливе місце займає інформаційно-цифрова.

На актуальності проблеми формування інформаційно-цифрової компетентності молодших школярів наголошено в Концепції «Нової української школи» (2016 р.), яка ґрунтується на засадах компетентнісного підходу та передбачає формування в учнів низки відповідних компетентностей, де однією з провідних є саме інформаційно-цифрова [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зауважимо, що такий вид компетентності є відносно новим для сучасної науки, натомість є чимало розвідок, які розкривають сутність споріднених компетентностей молодших школярів. Так, проблема формування інформаційно-комуні-

каційної компетентності представлена в роботах О. Булін-Соколової, І. Родигіної, А. Семенової, О. Хохлової; цифрова компетентність учня початкових класів досліджується такими вченими, як Р. Гуревич, А. Гуржій, М. Жалдак, Н. Морзе, О. Спірін; інформаційна культура молодшого школяра є предметом дослідження Г. Лаврентьєвої.

Натомість, сутність категорії «інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра» в сучасному науковому полі досліджена дещо фрагментарно.

Отже, **метою статті** є дослідження сутності і змісту дефініції «інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра».

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших ключових компетентностей молодших школярів є інформаційна компетентність – це добра обізнаність у світі інформації. З перших днів навчання в школі необхідно вчити учнів працювати з різними джерелами інформації, тому що робота з інформацією в наш час стає необхідним інтелектуальним умінням. Під час організації цієї роботи в початковій школі необхідно враховувати вікові психолого-фізіологічні особливості школярів. Бажання досліджувати виникає тоді, коли об'єкт викликає інтерес. Завдання вчителя – підвести дитину до ідеї, у якій вона максимально реалізується як дослідник, розкриє кращі сторони свого інтелекту, одержує нові знання, уміння й навички. Використання комп'ютера в навчальній діяльності учнів сприяє розвитку розумових здібностей, пам'яті, творчого нестандартного мислення, підвищує інтерес до навчання. Очевидно, що формування інформаційної компетентності учнів початкової школи забезпечує розвиток компетентності особистості загалом та підготовку до успішного життя в сучасному суспільстві.

Перш за все звернемось до довідкової літератури. Так, у педагогічному словнику інформаційна компетентність визначається як: рівень власне комп'ютерної освіти, досвід, індивідуальні особливості особистості, її прагнення до самоосвіти, самовдосконалення, здатність до творчості у межах використання засобів телекомунікацій та інформаційних технологій [2, с. 52].

У педагогічних дослідженнях поняття «інформаційна компетентність» трактується як:

– складне індивідуально-психологічне утворення на основі інтеграції теоретичних знань та практичних умінь у галузі інноваційних технологій [3, с. 169];

– нова грамотність, що охоплює уміння активного самостійного оброблення інформації, прийняття принципово нових рішень у непередбачених ситуаціях з використанням технологічних засобів [4, с. 12];

– інтеграційна якість особистості, яка перетворює процеси відбору, засвоєння, перероблення,

трансформації та генерації інформації в особливий тип наочно-специфічних знань, що дає змогу виробляти, приймати, прогнозувати і реалізувати оптимальні рішення в практичній діяльності [5, с. 32–34].

Як бачимо, категорія інформаційної компетентності більшістю учених тлумачиться як така, що забезпечує здатність працювати з різною інформацією, аналізувати, обробляти, творчо перетворювати її.

Схожа думка простежується у роботах А. Хуторського, який зазначає, що інформаційна компетентність – це компетентність у сфері інформаційно-комунікативних технологій [6, с. 58–64].

Важливою складовою частиною цієї компетентності є вміння переосмислювати інформацію, розв'язувати інформаційно-пошукові задачі, використовуючи бібліотечні та електронні інформаційно-пошукові системи [6, с. 58–64].

А. Хуторської розглядає інформаційну компетентність як одну із ключових компетентностей. Завданнями розвитку інформаційної компетентності є збагачення учнів знаннями та вміннями в галузі інформатики й інформаційно-комунікативних технологій, розвиток комунікативних та інтелектуальних здібностей.

Щодо визначення поняття «інформаційна компетентність» варто погодитися з тим, що це поняття має широке використання в педагогічній науці, проте трактується неоднозначно: як здатність особистості орієнтуватися в потоці різноманітних повідомлень, уміння працювати з різноманітними джерелами даних, знаходити і добирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, уміння на основі одержаного знання конкретно та ефективно вирішувати певну інформаційну проблему [7].

Цікавим для нашого дослідження є визначення інформаційної компетентності Л. Петухової, яка трактує його як: здатність до реалізації системного обсягу знань, умінь і навичок набуття та трансформації інформації у різних галузях людської діяльності для якісного виконання професійних функцій та усвідомленого передбачення наслідків своєї діяльності [8, с. 3–5].

Проте здебільшого дослідники, використовуючи термін «інформація», часто розуміють дані, відомості, повідомлення, матеріал тощо.

Проаналізувавши поняття, можемо зробити висновок щодо поняття «інформаційна компетентність» – це здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформації з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог щодо формування загальних та професійно-спеціалізованих компетентностей людини. Стосовно учня молодших класів інформаційна компетентність розуміється як здатність працю-

вати з потоком інформації з різних джерел (підручники, книжки, Інтернет, ЗМІ тощо), обробляти її та правильно осмислювати.

З іншого боку, категорія «цифрова компетентність» визначається у дослідженні С. Прохорова як: здатність ефективно та результативно використовувати ІКТ у своїй діяльності. До складових елементів цифрової компетентності також входять додаткові знання, уміння, здатності та ставлення, серед яких – технічні навички роботи з ІКТ, здатність застосовувати вказані ресурси у освітньому процесі [9].

На думку Дж. Крумсвіка, цифрова компетентність – це майстерність особистості застосовувати інформаційні технології у своїй діяльності [10]. Автор вважає, що особистість має вміти критично оцінювати ресурси та використовувати їх з урахуванням педагогіки, бути обізнаним з метою використання різних навчальних ресурсів.

С. Скотт розглядає цифрову компетентність як здатність використовувати цифрові ресурси та інформаційні технології, розуміти та вміти критично оцінювати цифрові ресурси та контент, ефективно комунікувати [11].

Г. Солдатова під цифровою компетентністю розуміє не тільки суму загально користувацьких і професійних знань та умінь, які представлені в різних моделях ІК-компетентності, а й установка на ефективну діяльність і особисте ставлення до неї, засноване на почутті відповідальності [12]. На її думку знання, вміння, мотивація на виконання завдання, а також почуття відповідальності за виконання обов'язків і досягнення поставлених цілей становлять каркас цифрової компетентності як частини соціальної компетентності особистості, її засвоєних компетенцій, що дають змогу успішно використовувати інформаційно-комунікаційні технології в житті.

Як бачимо, цифрова компетентність дає змогу учневі бути успішним у сучасному інформаційному просторі, керувати інформацією, оперативно приймати рішення, формувати важливі життєві компетенції. Цифрова компетентність передбачає вміння використовувати цифрові технології для підтримки творчості, активного громадянства та соціальної інтеграції, співпраці з іншими людьми для досягнення особистих, соціальних або комерційних цілей.

Виходячи із сутності інформаційної компетентності та цифрової компетентності, стає очевидним, що вони здатні інтегруватися, утворюючи інформаційно-цифрову компетентність, що передбачає знання й уміння щодо роботи з інформацією за допомогою цифрових технологій.

Зазначимо, що у Концепції Нової української школи інформаційно-цифрова компетентність розуміється як компетентність, що вміщує в собі «впевнене та водночас критичне застосування особистістю інформаційно-комунікаційних тех-

нологій для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційну й медіа-грамотність; навички безпеки в Інтернеті; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо)»[1].

Отже, спираючись на вже розглянуті поняття, можемо дійти висновку, що інформаційно-цифрова компетентність молодшого школяра розуміється нами як інтегративне утворення, що передбачає наявність знань щодо обробки, аналізу інформації, уміння її критично осмислювати та використовувати ІКТ для роботи з інформаційними потоками.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Концепція Нової української школи. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Педагогический словарь терминов и определений в области информатизации образования. 2010. НЦИ, Алматы. 52 с.
3. Зайцева О.Б. Формирование информационной компетентности будущих учителей средствами инновационных технологий : дис. ... канд. пед. наук. Армавир, 2002. 169 с.
4. Семёнов А.Л. Роль информационных технологий в общем среднем образовании. Москва : Изд-во МИПКРО, 2000. 12 с.
5. Барановська О. Інформаційні компетентності учнів як дидактична категорія. *Біологія і хімія в школі*. 2004. № 6. С. 32–34.
6. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент личностно ориентированной парадигмы образования. *Народное образование*. 2003. № 2. С. 58–64.
7. Котенко В.В., Сурменко С.Л. Информационно-компьютерная компетентность как компонент профессиональной подготовки будущего учителя информатики. *Вестник Омского государственного педагогического университета*. 2006. URL: <http://www.omsk.edu/article/vestnikomgpu-114.pdf>.
8. Петухова Л.Є. Інформатична компетентність майбутнього фахівця як педагогічна проблема. Комп'ютер у школі та сім'ї. 2008. № 1. С. 3–5.
9. Прохорова С.М. Поняття цифрової компетентності вчителя іноземної мови у світовому освітньому просторі. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 4. С. 113–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDUP_2015_4_24.
10. Krumsvik R. Situated learning and digital competence. *Education and Information Technology*. URL: <http://www.icitte.org/Proceedings2013/Papers%202013/05-1-Krumsvik.pdf>.
11. Scott C. The Futures of Learning 3: What kind of pedagogies for the 21st century? UNESCO Education Research and Foresight, Paris. ERF Working Papers Series, No. 15. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002431/243126e.pdf>.
12. Солдатова Г., Зотова Е., Лебешева М., Шляпников В. Интернет: возможности, компетенции, безопасность : методическое пособие для работников системы общего образования. Москва : Google. 2013. С. 20. URL: <http://detionline.com/assets/files/research/BookTheorye.pdf>.